

Les múltiples cares del terrorisme

Després de l'11 de setembre el terrorisme ha esdevingut la prioritat dels governants arreu del món. Però no tots entenen el mateix amb aquesta paraula. Ni ara ni abans de l'atemptat a les Torres bessones de Nova York i el pentàgon a Washington.

Si féssim un canvi de paraules més usades internacionalment i alhora amb significats no només diferents sinó contradictoris, de segur que guanyaria terrorisme.

L'*Enciclopèdia Catalana* defineix el terrorisme com la "utilització de la violència, d'una manera sistemàtica i sovint indiscriminada, en la lluita social i política". Aquesta definició és compartida àmpliament a l'hora de buscar històricament els primers terroristes, però a mesura que avancem en la cronologia apareixen les divergències, o les mutacions de "terrorista" a "home d'estat" passant per "alliberador del poble". Sense que això sigui un camí d'una sola direcció, segons en boca de qui estigui.

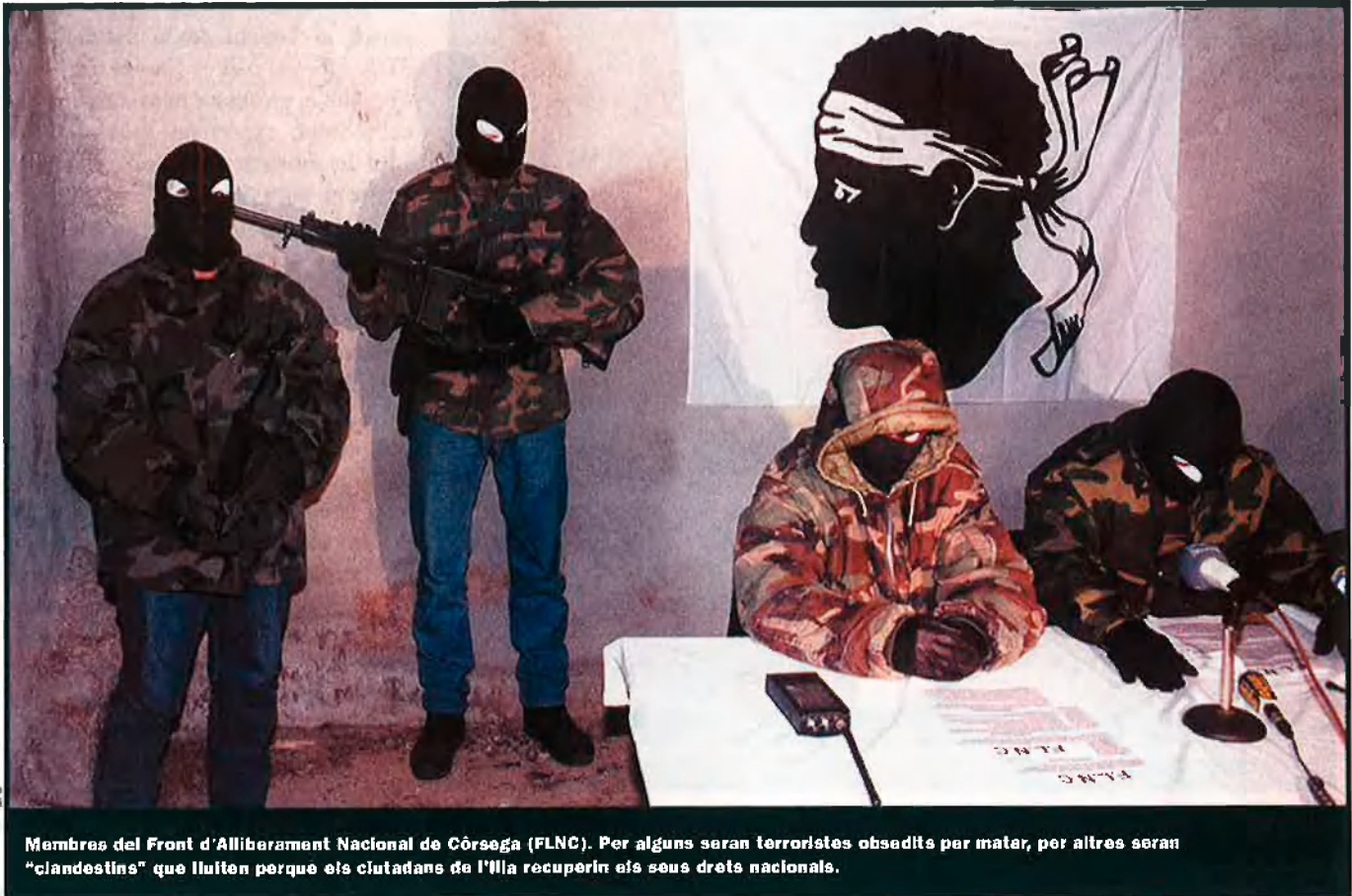
Els primers casos del que àmpliament s'ha considerat terrorisme els trobem en els populistes russos de finals de segle XVIII, tot i que hi ha qui reula encara més fins als assassinats comesos per la secta dels haxaxins; o, més endavant, amb George Washington, si llegim l'opinió governamental britànica del moment; o per exemple el "terror blanc" dels reialistes francesos de 1815. A Barcelona el 1893 tenim la bomba del Liceu i a principi de segle els anys del pistolerisme. D'entre tots, però, destaca l'assassinat de l'arxiduc d'Àustria el 26 de juny de 1914 a Sarajevo, que va desencadenar la Primera Guerra Mundial.

Més endavant, però, les diferències comencen a ser notòries entre els que consideren un grup terrorista o alliberador del poble, així com els que practiquen el terrorisme amb el suport d'un estat o sense. Heus aquí una corrua de sigles,

prou conegudes, per a tots els usatges: ETA, GAL, GRAPO, FRAP, IRA, FLN, OAS, FLNC, KKK, FARC, amb excepcions que confirmen la regla de les sigles, com Baader-Meinhof o Sendero Luminoso.

Les sigles, però, tenen capacitat per mutar i amb els anys i les transformacions polítiques i socials hom pot oblidar que algun dia les van adjectivar de terroristes. Però amb els noms és més complicat, perquè, passi el que passi, sempre es conserven. Per això si es repassa la història de certs líders polítics d'avui és inevitable un cert efecte paradoxal. Així, en els darrers anys s'ha vist que a persones abans titllades de terroristes, com el sud-africà Nelson Mandela, l'israelià Menahem Begin, el palestí Iàsser Arafat, l'irlandès Gerry Adams, el timorès Xanana Gusmao, o el basc Mario Onaindia, els substituïen l'epítet per convertir-los en líders respectables quan no elogiats polítics o caps d'estat. I el que val per a les persones val per als estats, des de Vietnam a Israel.

I encara un altre exemple més espectacular si pot ser. Qui diria que els Estats Units són l'únic país que ha estat condemnat per "ús il·legal de la força" amb fins polítics? Doncs sí, el 1986 pel Tribunal Internacional en relació amb la seva actitud envers la Nicaragua sandinista de Daniel Ortega. Com recorda Noam Chomsky en el seu darrer llibre (*11/09/2001* ed. RBA, 2001), Nicaragua, amb la sentència a la mà, va reclamar una resolució en aquest sentit al Consell de Seguretat de l'ONU, però els EUA ho van vetar. Nicaragua hi va tornar, però a l'Assemblea General de les

Nacions Unides, on sí que va obtenir el reconeixement, encara que amb els vots en contra dels EUA i Israel.

Què és? Aquests canvis de perspectiva tenen també la seva relació amb les dificultats de trobar un consens per definir què és el terrorisme o si més no què interpreta cadascú que és. El professor Miquel Rodrigo, autor de *Los medios de comunicación ante el terrorismo* (Ed. Icaria, 1991) explica en aquest llibre les dificultats d'arribar a un consens precisament per la utilització que se'n fa: "Tots els discursos sobre el terrorisme, implícitament o explícita, contenen una definició de terrorisme. Però no només això. Cada discurs afirma ser l'únic capaç de dir què és el terrorisme, on es troba, quin valor té... Cada discurs apareix tancat sobre si mateix. Hi ha en cada discurs una convicció unilateral d'haver descobert l'essència del terrorisme, ja que aquell pretén objectivar-ne la naturalesa." Rodrigo, a més, destaca que els discursos sobre el terrorisme no només

donen per vàlida la seva definició, sinó que a més neguen les altres, i posa aquest exemple, aleshores i ara, tan il·lustratiu: "Això ens recorda la llegenda del califa que va ordenar la destruc-

Chomsky: "Fins i tot els nazis condemnaven el terrorisme i impulsaven el que anomenaven 'contraterrorisme', per combatre els partisans 'terroristes'"

ció de la biblioteca d'Alexandria argumentant que aquests llibres deien les mateixes coses que l'Alcorà i eren inútils, o deien coses diferents i eren falsos i perjudicials."

Aquestes diferències en els discursos es poden apreciar també a través de les moltes resolucions de les Nacions Unides sobre el tema. Per exemple, l'any 1976 l'ONU aprovava un text que deia: "Mesures per prevenir el terrorisme internacional que posa en perill vides humanes innocents o causa la seva pèrdua, o compromet les llibertats fonamentals, i estudi de les causes subjacents de les formes de terrorisme i els actes de violència que tenen el seu origen en les afliccions, la frustració, els greuges, i la desesperança i que condueixen algunes persones a sacrificar vides humanes, inclosa la pròpia, en un intent d'aconseguir canvis radicals." I en la mateixa resolució reiterava "el dret inalienable a la lliure determinació i a la independència de tots els pobles sotmesos a règims colonials i racistes i a altres formes de do-

Ossama bin Laden és un dels blancs de l'anomenada "coalició internacional antiterrorista".

minació estrangera i reafirma la legitimitat de la seva lluita, en especial la lluita dels moviments d'alliberament nacional". Una resolució similar es va aprovar el 1987, només amb els vots negatius d'EUA i Israel.

Per contra el 12 de desembre de 2000 en una resolució titulada concisament "Mesures per eliminar el terrorisme internacional", diu: "reitera que els actes criminals amb fins polítics realitzats amb la intenció de provocar un estat de terror en la població en general, en un grup de persones o en determinades persones són injustificables en tota circumstància, siguin quines siguin les consideracions polítiques, filosòfiques, ideològiques, racials, ètniques, religioses o de qualsevol altra índole que es facin valer per justificar-los".

A diferència d'altres polítics i intel·lectuals, Noam Chomsky accepta plenament la definició de terrorisme que s'estableix en els documents oficials dels EUA: "Ús premeditat de la violència o amenaça de violència per aconseguir objectius de naturalesa política, religiosa o ideològica. Es comet a través de la intimidació, la coacció o infonent la

por." I a partir d'aquí considera que tant es pot aplicar als atemptats a Nova York com es pot aplicar a moltes actuacions de governs com el d'EUA. A més, explica Chomsky, "existeix també un ús propagandístic que, desgraciadament, és el més corrent: el terme 'terrorisme' s'usa per referir-se a actes terroristes comesos pels nostres enemics contra nosaltres o els nostres aliats. Aquest ús propagandístic és quasi universal. Tothom 'condemna el terrorisme' donant aquest significat al terme. Fins i tot els nazis condemnaven severament el terrorisme i tiraven endavant el que anomenaven 'contraterrorisme', per combatre els partisans 'terroristes'."

L'efecte 11-S. El debat sobre el terrorisme ha agafat una forta volada a partir dels atacs a EUA. Com diu l'advocat de l'Associació Víctimes del Terrorisme (AVT), Josep Maria Fuster i Fabra, "ha canviat el concepte internacional d'aquest mot. Fins ara era un problema de cada estat i a partir d'això s'internacionalitza". Però això no ha significat que es consensués una definició del terrorisme, sinó que es formés una coalició de

països al voltant de la definició dels EUA sobre el que és i no és terrorisme. Com diu el professor nord-americà Kenneth Stein, expert en Pròxim Orient, "des del moment en què això [11-S] ha passat en terra dels EUA crec que poden fer la definició que vulguin, encara que no plagui a altres llocs del món". I ho han fet.

També la majoria de països àrabs i islàmics han rebutjat l'acció atribuïda a Bin Laden, s'han posat del costat dels EUA en major o menor mesura, però com que no estan d'acord amb la definició dels EUA de terrorisme, insisteixen a dir que cal organitzar una conferència internacional sobre el tema. Així s'han pronunciat els presidents libanès i egipci, recordant, de fet, el que ja va demanar l'expresident de Síria Afez el-Assad l'any 1995. Però segons el lingüista i escriptor Noam Chomsky, Estats Units i els seus aliats no acceptaran una resolució com la de l'ONU del 1976 o del 1987, "tret que sigui reestructurada i exclouï el terrorisme dels poderosos i els seus aliats".

Aquestes demandes d'un Congrés Internacional no han aturat al món occidental per acceptar la definició dels EUA i respondre a la nova situació endurant les respectives legislacions antiterroristes. Així han actuat governs com el nord-americà, canadenc, britànic, francès, australià, xinès i rus, entre altres. Però contra aquestes noves reformes legislatives accelerades ja han respost algunes associacions d'advocats, com l'Associació d'Advocats Europeus Demòcrates; de periodistes, com la Federació Internacional de Periodistes; i de defensa de les llibertats i els drets humans, com Amnistia Internacional, que, com a mínim, critiquen la velocitat amb què s'han pres certes decisions i la manca de reflexió pública.

I és que potser el més important no és trobar la pedra filosofal que ens doni a tots una mateixa definició per un concepte tan complicat o tan senzill, sinó evitar que sota aquest concepte la societat pateixi doblement, pels terroristes i pels que legislen en contra d'aquests.

Oriol Cortacans